

9. Витвицький Іван Маркович – відомий український журналіст та громадський діяч /Ян Марцінів/

17.04.1901 р – 1939 р.

Говорячи про Витвицю у часи польської окупації неможливо оминати постать Івана Витвицького, відомого журналіста, активного учасника національно-визвольного руху, який є величиною всього західноукраїнського масштабу.

1. Походження.

Витвицький Марцін та його сім'я

Іван народився 17 квітня 1901 р. у Витвиці у хліборобській сім'ї Марка Витвицького, більше відомого у селі як Марцін. У сім'ї було 4 синів та двоє дочок.

Хата, в якій народився Іван, збереглася до наших днів. Вона розташована на лівім березі Чорного потоку і є власністю Йогана Петровича та Ванди Яківни Витвицьких.

Сім'я Марціна була однією з найсвідоміших витвицьких родин того часу. Троє синів – Степан, Іван та Василь у 1918-19 роках збройно захищали Західно-Українську Народну Республіку як стрільці Української Галицької Армії. Син Іван розстріляний

польською владою у 1939 році. Син Василь та дочка Катерина із сім'ями у 1949 році були вивезені на Сибір як учасники визвольного руху ОУН-УПА.

Тож недаремно глава цієї сім'ї – Марцін Витвицький – присутній на знаменитому фото передових людей села. Фото вміщене у п'ятому розділі, у статті, присвяченій Миколі Дерлиці. На цьому фото Марцін сидить біля отця Дерлиці, по праву руку.

Витвичани теперішніх поколінь можуть ідентифікувати походження Івана і місце Марцінової сім'ї серед витвицьких родини через інформацію про дітей та нащадків Марціна /Марка/.

1. Степан Маркович – син. Степан загинув в Українській Галицькій Армії /УГА/ захищаючи Західно-Українську Народну Республіку від польських окупантів.

2. Іван Маркович – син, відомий журналіст та громадський діяч про якого йде мова. Учасник польсько-української війни 1918-19 р.р., стрілець УГА.

3. Василь Маркович – син. Учасник польсько-української війни 1918-19 р.р., стрілець УГА.

У 1949 році за допомогу бандерівцям Василь з дружиною Катериною, дітьми Олесею, Василюю, Любою, Зеновійом були вивезені на Сибір.

Старше покоління витвичан добре знає його дочку Олесю, дружину Павла Витвицького, яка живе у Долині. Середнє покоління добре знає Надію – онуку Василя по Олесі, дружину Сабана Тараса Йосиповича, живуть у Франківську та Витвиці.

4. Петро Маркович – син. Проживав у Витвиці, був бригадиром у колгоспі. Теперішні покоління витвичан добре знають його синів Петра та Йогана.

Йоган одружений з Вандою Яківною Красівською, проживає у Долині та у Чорному потоці у хаті ще діда Марціна.

5. Розалія Марківна – дочка. Розалію була першою дружиною відомого витвицького учителя початкових класів Витвицького Михайла Івановича. У селі проживає їх дочка – Оріся. Ще один син – Михайло вчителював на Київщині, де й проживає зараз.

6. Катерина Марківна – дочка, по чоловікові – Монташевич. У 1949 році разом з чоловіком Михайлом та 9 дітьми: Стефанією, Оксаною, Надією, Віктором, Богданом, Миросею, Іриною, Зонею та Ярославом були вивезені на Сибір. Зоня, та Ярослава були членами ОУН. Лише одна дочка – Ольга не була вивезена, тому, що на той час уже вийшла заміж.

Син Ольги – Ярослав Красівський, правнук Марціна, на початку 2000-них років був головою сільради.

2. Освіта

Старожили розповідали, що Іван Витвицький ще малим хлопцем відзначався особливою допитливістю. Своїм інтелектуальним розвитком він випереджав ровесників.

Іван закінчив нашу сільську школу, де його учителем, був Ковалик. Учитель зауважив здібності хлопця і переконав тата Марціна, що освіту Івана варто продовжити.

Будучи людиною передовою Марцін віддав його на навчання в Долинську гімназію. З якихось причин пізніше Іван перейшов у Стрийську гімназію, ще пізніше – у гімназію у Перемишлі. Там, у Перемишлі, Іван здав матуру /випускні екзамен/ і здобув середню освіту.

За навчання треба було платити, і то немало. Гроші добувалися з важкої селянської праці. Маємо схилити голови у пошані перед тими витвицькими газдами, серед яких і Марцін, які віддавали своїх дітей у гімназійну та університетську науку.

Уже в часи першої світової війни вступив до Львівського університету, де студював юриспруденцію. Одержати диплом юриста на встиг – із розпадом Австрії у 1918 році Івану, було не до навчання.

То ж повну вищу освіту Витвицький здобув аж на початку 30-тих роках у німецькій столиці. Українське видавництво Івана Тиктора, де він працював, надало йому стипендію для студій і він вступив до Вищої школи журналістики у Берліні [1].

Його журналістський талант зауважили і німецькі професори – німецькі студії Іван закінчив 1934 року із золотою медаллю!!!

3. Участь у визвольному русі

Як відомо, у 1918 році Австрія розпалася.

Легко зауважити, що Іванові, який народився у квітні 1901 року тоді ще не було і 18 років. У такому віці до армії і на війну не брали і зараз не беруть. Проте Іван якимось чином попав в Українську Галицьку Армію.

З Витвиці такий він був не один. Поіменно відомо ще двоє таких молодих однолітків-патріотів – Михайло Селешко та Михайло Волковецький. На честь останнього на приміщенні школи встановлена зараз меморіальна дошка. Одного погляду на текст на дошці досить, аби переконатися, що у листопаді 1918 року цей вояк не був повнолітнім. Друзі-однокласники “обманули” призовну комісію, **аби потрапити** на війну.

На війні Іван був поранений і попав у полон. Якимось вижив у польському таборі військовополонених.

Після звільнення з табору повернувся до Львова і включився у новий етап визвольної боротьби, що відбувалася у двох формах – у формі підпільного руху колишніх українських вояків та у легальній формі – у вигляді партійно-політичного та культурно-просвітницького руху.

Тоді колишні старшини та вояки УГА створили кілька підпільних військових організацій “Молода Україна”, “Комітет Української Молоді”, “Воля” “Легія Українських Націоналістів” тощо. Найвідомішою серед них була Українська Військова Організація /УВО/ під керівництвом Євгена Коновальця.

Іван вступив і до підпільної УВО і легальної української партії Українське Національно-Демократичне Об’єднання /УНДО/. Кандидати від УНДО були депутатами тодішнього польського парламенту – Сейму. Тож, кажучи сучасною термінологією, їм була дуже потрібна медіа-підтримка українських журналістів.

¹ [1] Ярич Іван. *Тисячоліття в обличчях. Долина, Болехів, околиці. Біографічний довідник. Івано-Франківськ. 2003 р.*

4. Журналістська діяльність. Видавничий концерн “Українська преса”

Повернувшись з війни до Львова Іван попав на роботу в український видавничий концерн “Українська преса”. Напевно не останню роль тут зіграв той фактор, що організатором і власником концерну був Іван Тиктор, також – недавній комбатант УГА.

Концерн “Українська преса” /1923-1939 р./ була феноменом українського підприємництва та видавничої справи міжвоєнного періоду.

Його організатор та власник – Іван Тиктор - у 18-річному віці добровольцем вступив до легіону Українських Січових Стрільців. Пройшов усю першу світову та польсько-українську війни, брав участь у Листопадовому зриві. Можливо, воював би й далі, якби не потрапив до польського полону, із якого його викупив батько.

Концерн був симбіозом періодики, порадника, художньої літератури, сучасних соціальних мереж та рекламних видань. Для власника концерн був джерелом великих надходжень, які він використовував для достойної оплати роботи працівників, розширення видавництва та підтримки різних форм українського визвольного руху.

Серед видань концерну – найпопулярніші у міжвоєнній Галичині газети та журнали – “Новий час”, “Наш прапор”, “Народня справа”, “Золотий колос” гумористичний “Комар”, дитячий “Дзвіночок”, “Історія української культури”, альманахи “Жіноча доля”, “Українські вишивки”, серії книжок “Українська бібліотека”, “Історія українського війська” та чимало інших. Особливою популярністю у селян користувалася газета “Народня справа”, яка стала порадником для українських господарів у галузі агрономії та ветеринарії. Її навіть жартома часом називали “коров’ячою газетою”^[2].

До речі – автор цього нарису – Ярослав Янишівський - під час німецької окупації навчався у львівській гімназії в одному класі з дочкою власника концерну Івна Тиктора.

Під час роботи у концерні “Українська преса” розцвів журналістський талант нашого земляка. Він зарекомендував саме діяльним і активним газетярем. Івана вводять до складу редакційної колегії однієї з найавторитетнішої газети концерну – “Новий час”.

При цьому його статті друкуються не лише у “Новому часі”, але й “Народній справі”, у дитячому “Дзвіночку”, у журналі-календарі “Золотий колос”, що виходив як річний додаток до газети “Народна справа” та інших виданнях.

То ж не дивно, що концерн надав Іванові стипендію для навчання журналістському фаху у Берліні, про що йшлося вище. Це був великий успіх – витвицький юнак з Чорного потоку одержує стипендію для навчання у Берліні.

² [2] Матеріал із Вікіпедії. Запит Іван Тиктор

Навчаючись у Берліні Витвицький надсилав до Львова статті про життя у цій країні, про німецький фашизм, що піднімав голову. Він першим з українських авторів провів аналіз програмної статті Гітлера “Майн кампф”, передбачив небезпеку німецького фашизму з точки зору перспектив української державності.

Іван налагодив співробітництво з німецькими виданнями, у котрих друкував статті про український рух у Галичині.

Таким чином, після повернення до Львова він став власним кореспондентом кількох впливових німецьких газет. Ім'я Івана Витвицького стає відомим сотням тисяч читачів у Європі.

Перебуваючи у Львові – знову бере активну участь у громадському житті, виступає перед гуртками української молоді.

Підчас виборів до тодішнього польського парламенту – Сейму разом з іншими українськими журналістами Іван забезпечував медіа-підтримку українських кандидатів. Це були кандидати від легальної української партії УНДО, членом якої він був.

Весною 1939 року на Закарпатті постала унікальне державне утворення – Карпатська Україна. Тож наш земляк – там де твориться незалежна українська держава, альфа і омега його життя.

За одними відомостями Іван поїхав туди воювати як воїн Карпатської Січі, за іншими – був відряджений Іваном Тиктором і підпільною ОУН як кореспондент українських газет концерну. Імовірнішою є друга версія. Адже достеменно відомо, що в березні 1939 року газети концерну друкували репортажі Івана Витвицького з Карпатської України. Ці репортажі були важливим джерелом інформації про події на Срібній землі, їх не раз передруковували видання з різних європейських країн.

5. У колі земляків

Вже будучи відомою людиною, входячи до кола найвідоміших західноукраїнських журналістів 30-тих років, Іван ніколи і при ніяких обставинах не цурався своєї малої батьківщини.

При кожній можливості приїжджав до Витвиці, спілкувався з людьми, розмовляв з ними на політичні теми, викриваючи при тому антиукраїнську політику польського уряду. Все це сприяло піднесенню серед селян антипольських настроїв. Іван не раз говорив людям, що панування Польщі скоро закінчиться.

Першим кого, крім батьків, відвідував журналіст був Волковецький Михайло Степанович, який був приватним учителем і готував учнів до вступу в гімназію. Колишні гімназійні однокласники, комбатанти Української Галицької Армії, котрі у неповні 18 років пішли воювати за Україну, мали про що поговорити. Згадували минуле, але насамперед думали про майбутнє, про плекання освіченої молоді та українського суспільства для наступного етапу

визвольних змагань. Друзі-комбатанти не раз заходили і до свого своєрідного наставника, вчителя-пенсіонера Василя Лабенського,

До речі, було би справедливо, якби біля меморіальної дошки народному учителю Михайлу Волковецькому колись з'явилася пам'ятна дошка і відомому журналісту Івану Витвицькому.

Іван, як професійний журналіст, завжди носив при собі фотоапарат, яким часто фотографував односельчан.

Витвичани також не раз зверталися до Івана за порадами та юридичною допомогою.

Зі спогадів жителя Витвиці Василя Янковського.

“Я повернувся з Першої світової війни інвалідом. Польська влада таким як я призначала пенсію. Призначили і мені, якийсь час виплачували, але згодом виплату припинили.

Я звертався за допомогою до вейта - Красівського Якуба Панкратовича, але це нічого не дало. Тоді я звернувся до Яна Марцінового. Він написав від мого імені дві скарги: одну в Долинський повіт, другу в Станіславське воєводство. Коли я прочитав цю скаргу, то настрашився і сказав, що посилати її не буду, бо мене поляки за неї арештують. Однак Витвицький умовив мене. Незабаром виплати поновили, та й навіть повернули борги за весь час, що не платили”.

Іван Маркович допомагав своїм землякам й іншим чином.

Так, у 1936-му році у Львів до Івана Витвицького прийшов молодий хлопець з Витвиці, Янишівський Василь Іванович. Він просив допомогти йому влаштуватись на роботу. Витвицький не зміг знайти йому постійної роботи десь на виробництві, але все ж допоміг тимчасово. Він влаштував його на роботу розповсюджувача українських книжок видавничого концерну “Українська преса”. Отож, Янишівський по селах продавав книжки. Частина прибутку залишалася йому.

Велике обурення викликав у журналіста напад пацифікаторів на Витвицю 1938-го року. Тоді у селі було побито багато молоді, в тому числі і його побратима Михайла Волковецького. Завдяки публікаціям Івана, факт пацифікації у Витвиці став відомим широкій громадськості.

6. Журналіст Іван Витвицький та таємниця “Івана Сорокатога”

Без талановитої постаті Івана Витвицького важко уявити західноукраїнську журналістику 20-30-тих років. Однак, знають про нього переважно професіонали, які вивчали відповідний університетський курс. На жаль, навіть у рідній Витвиці небагато знайдеться людей, які що-небудь чули про журналіста Івана Витвицького або Яна Марцінового.

Ті ж витвичани, які щось чули про нього – переконані що він є автором

численних дотепних віршованих фейлетонів, які друкувалися в українських газетах, що видавалися у концерні “Українська преса”. Це, насамперед – “Новий час”, “Народна справа”, “Золотий колос”. Ці фейлетони підписані псевдонімом Іван Сорокатий.

Власний спогад співавтора Мирослава:

“Десь у 1973 році я, семикласник Витвицької середньої школи, зайшов до своєї баби Янишівської Анни Іванівни, котра жила окрема від нашої сім’ї.

На столі лежало кілька незнайомих мені журналів, що називалися “Золотий колос”. Їх баба знайшла серед різних старожитностей, що збереглися ще зі старої хати. Журнали були вже добряче потріпані, видно, що їх тримав у руках не один десяток читачів. Я на той час уже був активним читачем і зразу потягнувся до журналів. Баба не стала чекати, поки я їх перегляну, зразу відкрила один з них зі словами – почитай найперше оце – то написав наш Ян Марцінів”.

Запропонований до читання твір був віршованим фейлетоном, який закінчувався словами

*... “Це вам сміло нині каже
Іван Сорокатий”*

Подібні фейлетони були і в інших примірниках “Золотого колосу”. При цьому баба ані трохи не сумнівалася, що їх написав наш земляк, що народився у Чорному потоці.

Як я виявив для себе пізніше – у цьому були переконані усі витвичани старшого покоління, жителі сусідніх з нами сіл. У цьому стовідсотково й досі переконана численна родина журналіста.

Однак, на сторінках уже цитованого раніше біографічного довідника “1000-ліття в обличчях” читаємо [3]:

“Чимало витвичан твердять, що саме їх земляк виступав з дотепними статтями, віршами, бувальщинами, підписуючись Іваном Сорокатим. Та, як показує аналіз цих публікацій, вони належать перу Юрія Шкрумеляка”.

То де ж правда ??? Чи дійсно тисячі щирих прихильників творчості журналіста Івана Витвицького були безпідставно введені в оману ? І хто такий Юрій Шкрумеляк ?

Найдоступніше і найуніверсальніше сьогодні довідкове видання – “Вікіпедія” – видає по запиті “Юрій Шкрумеляк” десятки статей та посилань. З них дізнаємося наступне [4]

³ [3] Іван Ярич. Тисячоліття в іменах. Долина, Болехів, околиці.

Біографічний довідник, 2003 рік.

⁴ [4] За матеріалами Сайту <https://onlyart.org.ua/>

Юрій Андрійович Шкрумеляк (18 квітня 1895, смт. Ланчин, Надвірнянського району Івано-Франківської області — 6 жовтня 1965, Коломия) — український журналіст, поет, перекладач і дитячий письменник, січовий стрілець. Псевдоніми: Іван Сорокатий, Юра Ігорків, Ю. Підгірський, Смик, Гнотик, Олекса Залужний, Максим Цимбала.

Під час Першої світової війни воював у складі Українських Січових Стрільців, був підхорунжим. Належав до найвідоміших поетів-усусів. Зокрема, після кривавих боїв на Маківці Михайло Гайворонський якраз на слова Юрка Шкрумеляка написав пісню «Питається вітер смерті».

Учасник українсько-польської війни.

1928—1939 — співробітник видавничого концерну Івана Тиктора, головний редактор і фейлетоніст газети «Народна справа» та журналу для дітей «Дзвіночок».

1945 засуджено на 10 років ув'язнення в радянському концтаборі. Покарання відбував у Печорських таборах. Після повернення з ув'язнення (1956) реабілітовано.

Помер 16 жовтня 1965, похований у Львові на Личаківському кладовищі.

Автор понад 30 книг для дітей (найвідоміші «Юрза-Мурза» (1921), «Записки Івася Крілика», «Стрілець Невмираха», «Мова віків» та (під псевдонімом Юра Ігорків) «Історії України для дітей» у чотирьох частинах).

Численні переклади зі світової класики, пристосовані для малого читача («Казки з 1001 ночі», «Алядин і чарівна ляпка», «Історія про малого Мука», «Пригоди мореплавця Сіндбада» та ін.).

Автор поем «Кузня в Нагуєвичах» (1958), «Довбушева слава» (1961).

Як бачимо і Витвицький Іван і Юрій Шкрумеляк настільки самодостатні і жертівні люди, що будь-який корисливий умисел присвоїти чийсь доробок чи його частину можна завідомо відкинути. Зате легко зауважити, що в біографіях обох майстрів пера і слова співпадають дуже важливі моменти – обоє були учасниками українсько-польської війни, обоє впродовж багатьох років працювали у видавничому концерні Івана Тиктора “Українська преса”. Звичайно, що колишні комбатанти, до того ж – селянські сини, із невеликою різницею у віці, були не лише добрими знайомими, але й товаришами...

В той же час в літературі відомо немало випадків, коли двоє чи кілька авторів пишуть одну книжку, працюють під одним псевдонімом, створюють літературні містифікації – уявного автора, якого не існує у природі.

Думка про те що “Іван Сорокатий” – це Іван Витвицький не могла народилася з нічого. За переказами витвичан, журналіст не заперечував, коли при ньому його ототожнювали із Сорокатим.

Тим більше, не викликає сумнівів і твердження про те, що до псевдоніму “Іван Сорокатий” має відношення Юрій Шкрумеляк.

А може істина, як буває у таких випадках, десь посередині ??? Може псевдонім “Іван Сорокатий” належить одночасно обом друзям-комбатантам – письменнику Шкрумеляку Юрію та журналісту Витвицькому Івану ???

Подібні догадки висловлював і наш великий земляк Зеновій Красівський. У своїх спогадах він висловлював подібну думку, що Іван Витвицький друкувався під збірним псевдонімом “Іван Сорокатий”.

7. Загадка смерті Івана Витвицького – сусідська зрада чи випадковість воєнного стану

Ще одна загадка журналіста Витвицького – таємниця його смерті.

За версією академічного журналу “Міфологія і фольклор”, що видає Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського Національної академії наук України, смерть Івана пов’язана з його участю у подіях на Карпатській Україні [5].

Вище вже згадувалося, що Витвицький був відряджений туди Іваном Тиктором і підпільною ОУН як кореспондент українських газет концерну.

Як відомо з різних джерел, після загарбання Карпатської України мадяри передали полякам списки осіб, які становили загрозу для Угорщини і Польщі. Мадяри просили тих осіб затримати і арештувати. Результати такої співпраці двох загарбників відомі – десятки розстріляних поляками галичан, за те, що у лавах Карпатської Січі вони воювали проти... мадярів. Німі свідки цього – могили перезахоронених уже у часи Незалежності січовиків на Яблунецькому та Верецьких перевалах.

Репортажі нашого земляка із Закарпаття були дошкульними для угорських загарбників, то ж у ці списки попав і Витвицький Іван. Тодішню польську владу не треба було особливо просити. Вона мала і свої порахунки з талановитим журналістом, колишнім стрільцем, що 20 років тому зі зброєю у руках воював і проти неї.

Польська поліція розгорнули справжнє полювання на журналіста. То ж він виїхав зі Львова і переховувався у Витвиці. Тут, неподалік батьківської хати, Іван облаштував спеціальну криївку.

Очевидно, що завдання зловити небезпечного журналіста було передано і на витвицький постерунок. В усякому разі керівник поліції Новацький став часто навідуватися на садибу Марціна. Він підозрював, що Іван може переховуватися у селі, однак йому ніяк не вдавалося Івана зловити. Тоді поліція підкупила одного з односельців на прізвище Р., якому пообіцяли посаду війта. Той видав криївку Івана. Десь другій половині серпня 1939 року поліція схопила журналіста і, не повідомляючи родину, етапувала його до в’язниці у Стрию.

⁵ [3] *Балушок Василь. Про автора слів стрілецької пісні “Повіяв вітер степовий” //Міфологія і фольклор. 2003 р. № 2-3., ст. 28-32//Київ.*

Коли 1-го вересня на Польщу напала Німеччина, а 17 вересня – Радянський Союз – полякам було уже не до слідства. Перед відходом зі Стрия вони розстріляли під мостом політичних в'язнів. Серед них був і Витвицький Іван.

Журналіст Іван Витвицький /Ян Марцінів/

Фото на батьківській садибі. 1939 р.

Його тіла рідні так і не знайшли.

За словами автора статті витвицькі газди тяжко покарали зрадника Р. На нього “випадково” на Перелучи перевернувся великий віз сіна, який задавив зрадника.

Надія Сабан, онука Іванового брата Василя, чула родинні перекази, що зрадників, які взялися допомогати поліції схопити Івана, було два, другий – М., Його “випадково” придавила фіра з дровами.

У першому виданні “Історії Витвиці” представлений дещо інший розвиток подій навколо арешту та смерті журналіста. Зрештою, обидва варіанти не дуже суперечать один одному.

Наводяться спогади Красівської Ольги Михайлівни – племінниці Івана по сестрі Катерині:

“У розмові з моєю мамою, Іван уже перед самою війною у 1939-му році говорив, що через дві неділі Польща пропаде, але тут до нас прийдуть червоні. Мати моя дуже боялася червоних. В пам’яті всіх були недавні публікації та фотографії у пресі вмираючих голодною смертю людей на дорогах та вулицях міст і сіл України.”

Навіть у Витвиці та в інших селах збирали продукти голодуючим в Україні. Але ця допомога не була відіслана, бо СРСР категорично відмовився прийняти допомогу, заявляючи, що це наклеп на СРСР, бо там нібито голоду немає”.

Далі, за її спогадами:

“Іван з'явився у селі за кілька днів до початку польсько-німецької війни. Однак, уникав зустрічі з поліцією, особливо з її начальником Новацьким, який явно слідкував за ним. Імовірно, мав завдання його арештувати.

Новацькому звідкись стало відомо про появу у селі Івана і він з поліцією несподівано з'явився на садибі Марціна. Іван вчасно зауважив наближення поліції і встиг сховатися у зарослях фасолі біля садиби. Брат Петро запевнив Новацького, що Івана вдома нема. Мовляв був, але поїхав до Львова. Новацький зробив обшук, забрали книжки, свідоцтва. По Новацькому було видно, що він не вірить Петрові, але мусів піти ні з чим”.

Іван вирішив їхати до Львова, казав, що там, серед своїх друзів, буде у безпеці. А через кілька днів почалася польсько-німецька війна.

У центрі села стояла корчма жида Нойка Зімета. Це приблизно там де садиба Тишківських, біля символічної могили-пам'ятника “Борцям за волю України”. Всякі люди сходилися туди. За чаркою точилися різні розмови. Заходив сюди і начальник поліції Новацький. Якось при чарці він похвалився Нойкові, що Яна Марцінового вже немає.

За його словами, Івана зловила польська поліція при спробі сфотографувати залізничний міст не то у Стрию, не то у Миколаєві. Речовим доказом “злочину” послужила наявність фотоапарата, який Іван, як журналіст, завжди носив при собі. Військово-польовий суд визнав його німецьким шпигуном і присудив до розстрілу. Цей вирок був негайно виконаний.

Місце поховання Івана залишилося невідомим. На звернення родини поліція відповіла, що їй нічого не відомо ні про арешт, ні розстріл журналіста.

8. Повіяв вітер степовий

Відомо, що однією з найпоширеніших пісень стрілецького епосу є пісня “Повіяв вітер степовий”. Вона давно стала народною, на сьогодні має безліч варіантів, які зрештою, відрізняються несуттєво. А заміна в окремих строфах “стрільця” на “козака” тільки підтверджує спадковість та неперервність визвольного руху. Її витвицький варіант у середині 70-тих років 20-ого століття звучав наступним чином.

Повіяв вітер степовий

Трава ся похилила,

Впав в бою стрілець січовий

Дівчина зажурилась

А був то хлопець молодий,

Його б лишень кохати,

Він впав як той сухий листок,

Він мусив там лежати.

*Заплаче мати не одна
І серденько здригнеться
За Україну він упав
Сльоза по личку лється.*

*Заплаче мила не одна
І серденько зімліє
За Україну він упав
Це кожен розуміє*

Як не дивно, пісню неофіційно виконували і в радянські часи. Правда, для цього її трохи трансформували - “стрільця січового” замінили на “хлопця молодого”. З останніх куплетів забрали прямі згадки про Україну та замінили її обтічним “рідним краєм”. З тих радянських часів і нині живуть ці трансформовані варіанти:

*Заплаче мила не одна,
Заплаче заригає,
Хто впав в бою за рідний край,
Ніколи не вмирає*

*Летить орел з чужих сторін
Тай жалібненько кряче
Вставай, козаче молодий,
Твоя дівчина плаче...*

Існує ще кілька варіантів цієї пісні.

Для нас важливо, не множинність варіантів, а той факт, що ця пісня створена саме у нашому селі. На жаль, молодші та й середні покоління витвичан рідко знають про це.

Автором пісні є не хто інший, як герой нашої розповіді журналіст Витвицький Іван Маркович, відомий також як Ян Марцінів. Пісня присвячена його найстаршому брату – Степану, який загинув у рядах Української Галицької Армії, захищаючи Західно-Українську Народну Республіку.

Історія Степана є однією з найяскравіших витвицьких легенд. Ось як переповів її Витвицький Михайло – онук Марціна по дочці Розалії, син колишнього учителя початкових Михайла Івановича, досліднику з Інституту фольклористики Національної академії наук у 2003 році [6]

“Степан був січовим стрільцем, брав участь в боях за незалежність України. Коли поляки розгромили Галицьку армію повернувся у село – весь у вошах і ранах, з рукою на перев’язі.

^{6 6} [3] *Балушок Василь. Про автора слів стрілецької пісні “Повіяв вітер степовий” //Міфологія і фольклор. 2003 р. № 2-3., ст. 28-32//Київ.*

Витвицький Степан Маркович

Степан Витвицький – герой пісні “Повіяв вітер степовий” – справа.

Степан стоїть або присів на бильце крісла

Ім'я товариша зліва встановити не вдалося, Відомо тільки, що він також загинув на українсько-польській війні.

Фото з часів Першої світової війни.

А вдома дід Марцін /батько Степана/ зустрів його словами “Що ж ти сам повернувся, а Україну не відстояв !”

І Степан закинув здоровою рукою гвинтівку на плече і знову пішов туди, де залишки армії ЗУНР ще відбивалися від переважаючих військ ворога. Більше він не повернувся.

А в селі залишилася його наречена, яка довго не виходила заміж, не бажаючи змиритися з думкою про загибель Степана. Пізніше вона вийшла заміж за жителя Витвиці Михайла Красівського. У них було 5 дітей - дочка і 4 сини, один з яких – відомий дисидент Зеновій Красівський”.

Напевно справедливо буде сказати, що якби Витвицький Іван Маркович – Ян Марцінів – нічого більше у своєму житті не зробив, а тільки написав “Повіяв вітер степовий” , то він все одно заслужив на вдячну пам’ять нащадків.